

העברת אוכלוסין במדינות התרבות – האמנם בלתי אפשרי?

פנחס גיל

רווחת אצלנו הדעה שגירוש המוני של אוכלוסיה שלמה הוא מעשה אווילי, בלתי־מוסרי ומעל הכל: בלתי אפשרי מבחינה מעשית. אפילו אלה מאיתנו שהיו מעדיפים לראות את שני מיליון התושבים הערבים המצויים כרגע בשטח שבשליטתנו, מעברו השני של הגבול, אומרים גם הם בדרך כלל בנימת יאוש: "כן... אבל כיצד נוכל לגרש אותם? לצערנו, זה בלתי אפשרי".
ננסה לבדוק האם אמנם מוצדק היאוש הזה.

רבים בעולם ובארץ עדיין זוכרים, למרות ההשתקה שאיננה מקרית כנראה, את פתרון בעיית המיעוט הגרמני בארצות מזרח אירופה. בשלביה האחרונים של מלחמת העולם השנייה ומיד לאחריה זרמו לגרמניה ולאוסטריה מיליוני גרמנים – תושבים לשעבר של פולין, צ'כוסלובקיה, הונגריה, יוגוסלביה, רומניה, בולגריה, ואף תושביהם של אותם השטחים שאבדו לגרמניה ושהיו עד פרוץ המלחמה חלק אינטגרלי שלה. בסך הכל נמצאו בגבולותיה החדשים של גרמניה כ־12 מיליון גרמנים, אשר לפני המלחמה ישבו במדינות מזרח אירופה או בשטחי גרמניה שסופחו זה עתה למדינות אלה. עוד כחצי מיליון מגורשים ישבו באוסטריה. 12.5 מיליון איש – זהו מספר אדיר לכל הדעות, במיוחד אם נקח בחשבון שהמגורשים והפליטים הללו, שכוננו בגרמניה "מגורשים מהמולדת", הגיעו לארץ נושבת וצפופה והיוו אחוז נכבד מכלל האוכלוסיה: בשנת 1950, לפי סטטיסטיקה רשמית היוו האנשים האלה כרבע מאוכלוסית מערב גרמניה. ניתן להניח שאחוז דומה של מגורשים היה אף באוכלוסית מזרח גרמניה, שלגביה אין נתונים סטטיסטיים אמינים. באוסטריה היוו המגורשים והפליטים הגרמניים כ־8%.

הרקע ההיסטורי

מי היו המגורשים והפליטים הללו? מדוע נאלצו לחזור לגרמניה?
האומה הגרמנית מראשית התהוותה שאפה להתפשטות גיאוגרפית, לכבוש ארצות שכנות ולשעבד עמים שכנים. הכיוון הראשי של שאיפת ההתפשטות הגרמנית מאז ומתמיד היה – המזרח. הקמת ערים גרמניות ומנזרים גרמניים בשטחו של עם אחר היה השלב הראשון בתהליך ההתפשטות. לאחר מכן באה התיישבות האיכרים הגרמניים אשר מסיבות שונות נדחפו מתוך גרמניה אל איזורי הספר ואל השטחים הכבושים. בדרך כלל השטחים שהחלה בהם ההתיישבות הגרמנית הכפרית איבדו לאחר כמה עשרות שנים את אופיים הלאומי הקודם ונהפכו לאיזורים גרמניים. כך, צעד אחר צעד, התפשט השטח האתני הגרמני מזרחה ונדחקו רגליהם של הפולנים, הצ'כים, הליטאים, ההונגרים, הרומנים, הסלובנים...

כבר במאה ה-12 החלה ההתיישבות הכפרית באגן-הנהר אלבה (החצי המזרחי של מזרח-גרמניה דהיום), בארץ הסלובנים (צפון יוגוסלביה וטרנסילבניה). הפריצה הגדולה היתה במשך המאה ה-13, כאשר האיכרים הגרמניים החלו מיישבים את פומרניה המערבית, את האיזור שנודע לאחר מכן כברנדבורג המזרחית, את שלזיה ואת ארץ-הסודטים שהקיפה בטבעת הדוקה את צ'כיה. במשך המאה ה-14 היתה פריצה נוספת כאשר הגרמנים יישבו את פומרניה המזרחית ואת פרוסיה.

כל האיזורים האלה הפכו במשך השנים לשטחים גרמניים בכל המובנים: הגרמנים היו לרוב מכריע באוכלוסייתם, כאשר האוכלוסייה המקומית נעלמה, נדחקה או התבוללה בין המתישבים החדשים; הם נשלטו באופן ישיר ע"י שלטון גרמני; גרמנים שישבו בחבלים אלה ראו בהם את מולדתם היחידה. אך מכבש הקולוניזציה הגרמנית לא נעצר באיזורים אלה. ההתיישבות הגרמנית הזוחלת נמשכה במשך מאות בשנים, למעשה עד מלחמת העולם הראשונה. בתחילת המאה ישבו גרמנים ברוב חלקי אירופה המזרחית, כאשר בדרך כלל הם מהווים את השכבה השלטת מבחינה מדינית והדומיננטית מבחינה תרבותית וכלכלית.

המיעוט הגרמני – סכנה קיומית

בסוף מלחמת העולם הראשונה התפרקו שתי אימפריות אדירות: הגרמנית, והאוסטרו-הונגרית (שגם בה היו השליטים גרמנים ורוסים). אימפריות אלה היו מדינות גדולות וחזקות, ומי היה מעלה על דעתו שתוך חודשים ספורים הן תתמוטטנה כבניין קלפים? על הריסותיהן קמו מדינות חדשות: פולין, צ'כוסלובקיה, הונגריה, ממלכת הסרבים, הקרואטים והסלובנים (שלימים שינתה את שמה ליוגוסלביה), ליטא, לטביה, אסטוניה, רומניה הגדילה את שטחה פי שניים. מפת מזרח אירופה השתנתה ללא היכר.

באיזור הזה מעולם לא חסרו בעיות מבעיות שונות; עתה נוספה להן בעיה חדשה אשר בפתרונה תלוי היה עצם קיומן של מדינות אלו – בעיית המעוט הגרמני.

הגרמנים שישבו בכל המרחב הזה ראו את עצמם כאדוני הארץ, שמנה וסלתה. רק אתמול היו הם השליטים, והנה כהרף עין הורדו ממעמדם הרם ונהפכו לאזרחים שווי זכויות ליתר התושבים. "העלבון" הזה היה להם, ולמדינת האם שלהם, גרמניה, קשה מנשוא.

קורותיהן של מדינות מזרח אירופה בשנות ה-20 וה-30 רצופות במשברים לאין ספור שנבעו ישירות מהימצאות המעוט הגרמני העויין בשטחן.

בסוף שנות השלושים ישבו קרוב ל-6.5 מיליון גרמנים במדינות אלה. מתוכם 3,5 מיליון ישבו בצ'כוסלובקיה (רובם בארץ-הסודטים), 0,8 מיליון ברומניה, 0,7 מיליון בפולין, 0,6 מיליון בהונגריה, 0,5 ביוגוסלביה. לא היה זה "מעוט של"ו". ההיפך הוא הנכון: גרמנים אלה שמו להם מטרה – בדרך כלל בגלוי ובמופגן – להרוס מבפנים את המדינות החדשות שישבו בתוכם. הם לא בחלו בשום אמצעי: חתרנות לסוגיה, פעילות פוליטית עויינת, סחטנות בזירה הבינלאומית, חבלה בפועל, וכד'.

לרוע מזלן של פולין, צ'כוסלובקיה ומדינות אחרות היתה לגרמנים אלה "אמא דואגת" – גרמניה, שלא הפסידה אף הזדמנות לנגח את המדינות האלו, להאשימן ב"דיכוי המעוט הגרמני המסכך" ולדרוש "הגדרה עצמית" עבורו. התקפותיה של גרמניה נעשו פרועות ביותר לאחר שהנאצים עלו (באופן דמוקרטי) לשלטון. היטלר ימ"ש וחבורתו בסיוע ובתמיכה של העם בגרמניה ובאוסטריה עשו מאמצים רבים כדי להציג את פולין, צ'כוסלובקיה, ליטא, וכו' בעיני

העולם כמדינות תוקפניות ובלתי צודקות מעצם טבען, שמן הצדק העליון יהיה לרסן אותן ולשחרר את המעוט הגרמני המסכן מתחת לעול הדיכוי האכזרי. "מתקפת השלום" של היטלר התנהלה תחת הסיסמא "שטחים תמורת שלום". תמורת "השלום" שהנאצים מוכנים היו להבטיח לצ'כוסלובקיה, לליטא ולפולין, הם דרשו שטחים, המיושבים ע"י גרמנים. התעמולה הגרמנית הניבה פירות: העולם החופשי הפעיל לא פעם לחצים גדולים על מדינות מזרח אירופה, כדי שתשפרנה את מצבו העלוב כביכול של המעוט הגרמני.

מיעוט שאינו אלא מדינה בתוך מדינה

ברוב המקרים לא עמדו ממשלותיהן של מדינות מזרח אירופה בלחץ ונשמעו לדרישות הגרמנים; כך הפך המעוט הגרמני במשך הזמן למדינה בתוך מדינה, ושם ללעג את עצמאותן של מדינות אלו. אירגונים ומפלגות גרמניים למיניהם – ברובם המכריע נאציים או חצי-נאציים – פעלו באין מפריע, כשההוראות הגיעו מברלין; תעמולה נאצית, הן מתוצרת מקומית והן מיובאת מגרמניה, התנהלה באורח חופשי לגמרי; עיתונות נאצית לא הוגבלה; שליחים מגרמניה באו ויצאו במדינות אלה כל אימת שרצו.

פעילותו של "הגייס החמישי" כוונה ישירות מברלין, שראתה בתושבים הללו את "ראש הגשר" במלחמה העתידה. הכוונת הפעילות החתרנית של המיעוט הגרמני החלה כבר משנת 1937, והופקדה בידי הפיקוד העליון של ה"אס-אס". היטלר ימ"ש תלה בחתרנות זו תקוות גדולות. זמן רב לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה כבר היה אומר: "ע"י עבודת ההכנה, אנו חייבים להביא את האויב לידי רקבון פסיכולוגי ודה-מורליזציה, עד כדי כך שיהיה מוכן להכנע. אנו חייבים, בהסתמך על הסוכנים שלנו בתוך מדינות אלו, לזרוע מבוכה, לחזק את הרגשת חוסר הבטחון ולעורר פניקה. עלינו להשיג את כל אלה בדרך של הפעלת טרור, ללא רחמים, טרור המשוחרר מכל ביטוי של הומניות".

רובה הגדול של האוכלוסיה הגרמנית במדינות מזרח אירופה הזדהה באופן מוחלט עם האידיאולוגיה הנאצית ועם מדיניות הכיבוש של גרמניה. המיעוטים הגרמניים אף לא הסתירו את אהדתם לדעיון הנאצי. די אם נזכיר שבבחירות של שנת 1935 לפרלמנט הצ'כוסלובקי קבלה מפלגתו הנאצית של קונרד הנליין 1,249,530 קולות (מתוך 8,231,412 קולות הבוחרים) והיתה בכך למפלגה הגדולה ביותר במדינה. מכל שלושה גרמנים אזרחי צ'כוסלובקיה הצביעו שניים עבור מפלגתו של הנליין, אשר קראה בגלוי לחיסולה של המדינה הצ'כוסלובקית. אין להסיק מכך שהשליש הנוותר היו אוהבי צ'כים. אדרבא, אף הם ברובם חפצו בחיסולה של המדינה הצ'כוסלובקית ובסיפוחה לגרמניה, אלא שהצבעתם השונה נבעה משקולים טקטיים כלשהם. המיעוטים הגרמנים – הגדולים, והמאורגנים היטב – היו לסרטן בגופן של מדינות מזרח אירופה ועוצמתם הפכה לסכנת קיום של ממש עבורן.

רגישות יתרה לדעת הקהל בעולם הולידה את המלחמה.

עמי מזרח אירופה, להבדיל מממשלותיהם, היו מודעים אמנם לגודל הסכנה, והמעוט הגרמני אכן נתפס אצלם בתור גוף המאיים על עצם קיומם. אך חוסר היכולת לדאות את הנולד ולקבל החלטות גורליות, התחשבות מיותרת ב"דעת הקהל" בעולם החופשי, ומעל הכל, הססנותן של ממשלותיהם, תימרנו אותם למצב של יאוש וחוסר ברירה כביכול. גם העובדה שכוחן הצבאי של מדינות מזרח אירופה עלה פי כמה על זה של גרמניה במשך כל שנות ה-30 איבדה אפוא את משמעותה. לחצן של גרמניה ושל מעצמות המערב על צ'כוסלובקיה הגיע לשיאו בהסכמי מינכן

של ספטמבר 1938, כאשר הוחלט (מבלי לשאול את מנהיגי צ'כוסלובקיה) על סיפוחה של ארץ-הסודטים לגרמניה. לפי דעת מומחים צבאיים, אילו בחרה ממשלת צ'כוסלובקיה לא להכנע לתכתיבים אלה ולצאת למלחמה – אפילו לבדה – נגד גרמניה, היו לה סיכויים טובים לנצח. אך מדינות מזרח אירופה לא עשו בעצם דבר כדי למנוע את האסון שהביאה עליהן גרמניה בצוותא עם המעוטטים הגרמניים במדינות אלה.

התוצאות של חוסר מעש זה ידועות: הנאצים הגרמניים בעזרתם הפעילה של הגרמנים המקומיים ביתרו לחלקים וחיסלו את ארצות צ'כוסלובקיה ויוגוסלביה, הם חיסלו את המדינה הפולנית, הפכו את הונגריה ואת רומניה לגרורותיה של גרמניה, וכן כבשו מידי הרוסים את המדינות הבלטיות. מיליונים של פולנים, צ'כים, סרבים וסלובונים נרצחו; מיליונים גורשו מבתיהם ועצם קיומם הרוחני והפיזי הועמד בסכנה.

ידועות גם התוצאות הכלל-עולמיות של התפשטות גרמניה הנאצית שהחלה מהגשת עזרה ל"אחים הנדכאים" בארץ-הסודטים, בפולין ובחבל קלייפדה (ממל) הליטאי. מלחמת עולם עקובה מדם, הרס של מדינות שלמות, עשרות מיליוני הרוגים ונרצחים – וביניהם שישה מיליון אחב"י הי"ד.

אך לפני ש"הרייך בן אלף השנים" התנפץ לרסיסים, באותן שנים שחורות שהגרמנים השליטו את הסדר החדש שלהם באירופה, בכל מקום שגרמניה השתלטה עליו, היה המעוט הגרמני שוב לשליט – "כבימים הטובים".

המעוט הזה לקח חלק פעיל ביותר בחיסול המדינות שבהן ישב. כך, למשל, מיד לאחר שגרמניה תקפה את פולין, תקפו קבוצות מאורגנות של "פולקסדוויצ'ה" את הרכבות שהסיעו חיילים פולנים וירו בחיילים הפולניים בדרכים. בשלזיה העילית תפסה קבוצה של כחמשת אלפים "פולקסדוויצ'ה" מספר בתי-חרושת ומכרות. בני המעוט הגרמני הפיצו שמועות שגרמו לפניקה בקרב האוכלוסיה הפולנית ובקרב הצבא הפולני. תמונה זו חזרה על עצמה גם במדינות האחרות.

החלטות ועידת פוטסדום

כאשר קרבו ימיו של הרייך לקיצם, היו העמים שסבלו כה הרבה מן הגרמנים נחושים בדעתם, לא לאפשר להם לחזור על פשעיהם. אף באומות המערב, האדישות בדרך כלל לסבלם של עמים אחרים (כאשר אין הדבר נוגע להן עצמן) גבר הזעם על גרמניה הנפשעת ועל המעוטטים הגרמנים המכסים כפריחה מסוכנת את רחבי מזרח אירופה. לכלם ברור היה שזרעי פורענות אלה, הם הם שהיו לאחת הסיבות העיקריות לפרוץ מלחמת העולם השנייה על כל זוועותיה.

עוד בזמן המלחמה החלו מתגבשים פתרונות, שאמורים היו להבטיח את שלום העולם, ולמנוע הישנות התוקפנות הגרמנית. אפשרות העברתה של כלל האוכלוסיה הגרמנית מארצות מזרח אירופה לגרמניה הועלתה כבר בוועידת טהרן (1.12.43 – 28.11.43) ובוועידת ילטה (11.2.45 – 4), שנטלו בהן חלק נשיא ארה"ב רוזוולט, ראש ממשלת בריטניה צ'רצ'יל, ושליט ברה"מ סטלין.

לגיבושו הסופי הגיע הרעיון בוועידת פוטסדום, שהתקיימה בין 17.7.45 לבין 2.8.45 ושלקחו בה חלק ארה"ב (הנשיא טרומן), בריטניה (ראש הממשלה צ'רצ'יל ולאחריו אטלי) וברה"מ (סטלין). סעיף 13 של הסכמי פוטסדום החתומים בידי נציגי שלוש המעצמות, אומר:

"שלוש הממשלות, בשקלן את הבעיה על כל הבטיחה, הגיעו למסקנה כי קיים צורך להעביר לגרמניה את האוכלוסיה הגרמנית או חלקים ממנה, אשר נותרו בפולין, צ'כוסלובקיה והונגריה. הן סוברות שההעברה חייבת להתבצע בצורה מסודרת והומנית".

כדי להוציא את החלטות ועידת פוטסדם לפועל הוקמה "ועדת הפיקוח" שהורכבה מנציגי ארה"ב, אנגליה ובריה"מ. ב-20.11.1945 פירסמה "ועדת הפיקוח" את תכנית ההעברה, שלפיה הועמד מספר הגרמנים המגורשים על 6,650,000. 3,500,000 היו אמורים לעזוב את פולין (כולל שטחים של גרמניה שסופחו לפולין), 2,500,000 – את צ'כוסלובקיה, 500,000 – את הונגריה, ו-150,000 את אוסטריה. התכנית דנה גם בפיזורם של המגורשים באיזוריה השונים של גרמניה. פעולת ההעברה היתה צריכה להתחיל ב-1.12.1945 ולהסתיים לפני אוגוסט 1946.

השיקולים שהכריעו בהחלטת הגירוש

ראויות לציון מספר נקודות:

(א) המעצמות הגיעו למסקנה שאין מנוס מהעברתו של המעוט הגרמני לגרמניה לאחר שלא נמצא כל פתרון אחר המניח את הדעת.

(ב) שתים מתוך שלוש המדינות החתומות של הסכמי פוטסדם הן מדינות דמוקרטיות לכל הדעות, ולכן לא ניתן לטעון שהחלטה על גרוש הגרמנים נתקבלה באופן שרירותי ע"י רודן זה או אחר.

(ג) המעוטים הגרמניים שהוחלט לגרשם לגרמניה מנו מיליונים רבים של בני אדם אשר ישבו בשטחים אלה במשך מאות שנים וראו בהם את מולדתם.

(ד) למקבלי ההחלטה היו ברור מראש שהעברה של מיליוני בני-אדם בפרק זמן קצר תגרום לקשיים כלכליים ואדמיניסטרטיביים גדולים מאד, אך התועלת שבהעברת האוכלוסיה נראתה עדיפה בהחלט.

למרות כל הקשיים שבדבר, היה בהחלטה לגרש את הגרמנים מארצות מושבם, הגיון וצדק בעלי ערך היסטורי עליון. החלטת ועידת פוטסדם שיחררה את עמי מזרח אירופה, אחת ולתמיד, מן הגייס החמישי שהיה יסוד מתסיס בתוכם.

בין יתר השקולים היה על מקבלי ההחלטה להתייחס גם לגורם נוסף: ברור היה לכלם בעקבות המלחמה שאין להשאיר במדינות מזרח אירופה את הגרמנים שהיו חדורים אידיאולוגיה נאצית. עמי מזרח אירופה לא יכלו לשאת את המשך נוכחותו של מעוט כזה בתוכם.

גרוש הגרמנים מצ'כיה לשלבי

גרוש הגרמנים מצ'כיה החל ביוני 1945, עוד לפני שנחתמו הסכמי פוטסדם. זעמם של הצ'כים, זעם שנצטבר במשך מאות שנים, פרץ עתה החוצה. לפני תחילת פעולת ההעברה המסודרת גורשו בין 200 ל-300 אלף גרמנים מארץ-הסודטים לאיזור הכיבוש הסובייטי בגרמניה. לצ'כים לא היו סיבות לחוס על "המסכנים": מה שזממו "המסכנים" הללו – ואף עשו – לצ'כים, החזירו להם הצ'כים עתה מידה כנגד מידה.

הגרמנים חוייבו לענוד טלאי לבן על בגדיהם; נאסר עליהם ללכת במדרכות ולהשתמש בתחבורה הצבורית; חולקו להם תלושי מזון מיוחדים, ומנת המזון שהם קבלו היתה קטנה בהרבה ממה שקבלו אזרחים אחרים; כל בתי הספר הגרמניים נסגרו; רבים מהגרמנים נכלאו במחנות הסגר ורכושם הוחרם; לא חסרו גם מקרי רצח והתעללות.

לפי אומדן של משרד הסטטיסטיקה הצ'כוסלובקי, בתאריך – 30.6.45 מנתה האוכלוסיה הגרמנית בארץ זו 2,645,000 איש, הצ'כים לא הספיקו לסיים את העברתה של אוכלוסיה זו לגרמניה עד התאריך שנקבע בהסכמי פוטסדם, כלומר עד אוגוסט 1946. הרכבת האחרונה עזבה את שטחה של צ'כוסלובקיה ב-20.10.46. רשמית דווח כי גורשו 2,400,000 גרמנים. לאחר מכן

הועמד המספר על 2,674,000 איש. מספר זה כולל את אלה שגורשו בכח ואף את אלה שברחו לגרמניה ולאוסטריה מרצונם בזמן הקרבות ולאחריהם. עליהם יש להוסיף את חצי מיליון הגרמנים מארץ־הסודטים אשר התגייסו לצבא הגרמני (רובם, ליחידות הקרביות המובחרות, ה"אס־אס").

לפני תחילת הגרוש המאורגן דובר על כחצי מיליון גרמנים שיורשו להשאר בצ'כוסלובקיה מכיוון שהוגדרו כ"אזרחים נאמנים". אך התברר ששלטונות צ'כוסלובקיה אינם ששים להשאיר בארץ מספר כה גדול של בני המעוט, ש־80% ממנו היו נאצים פעילים. בסופו של דבר, במרס 1947 דווח על 229,000 גרמנים אשר הורשו להשאר בארץ. רובם היו עובדים בעלי מקצועות הדרושים להפעלת התעשייה באיזור הסודטים. ישנן ידיעות שבשנות ה־50 וה־60 נאלצו גם גרמנים אלה ברובם לעזוב את צ'כוסלובקיה לאחר שהצ'כים הכשירו עובדים בעלי אותם המקצועות, מקרב בני עמם.

גרוש הגרמנים מפולין

הקבוצה הגדולה השנייה של המגורשים, היו גרמנים שישבו בשטחה של פולין הישנה, ובשטחים שהוחזרו לה לפי הסכמי פוטסדם, דהיינו בשלזיה, בברנדבורג המזרחית, בפומרניה המזרחית, בדנציג ובחלקה הדרומי של פרוסיה המזרחית. בשטחים שהוחזרו לפולין ישבו לפני המלחמה קצת יותר מ־9 מיליון איש, מתוכם 7.5 מיליון היו גרמנים. לקראת תחילת שנת 1945, ועוד לפני הבריחה הגדולה לגרמניה בתום המלחמה, נותרו באיזור זה כ־6.5 מיליון גרמנים. רבים גויסו לצבא הגרמני, נהרגו בהפצצות, מתו ממחלות וכדומה. ניתן להניח שמתוך 6.5 מיליון גרמנים אלה ברחו כארבעה מיליון לגרמניה יחד עם הצבא הנסוג או מיד לאחר שהצבא הרוסי כבש את השטחים האלה. לפי נתוני המפקד הפולני שנערך ב־14.2.46, לפני שהחל הגרוש המאורגן, ישבו בפולין החדשה קצת פחות מ־2.5 מיליון גרמנים. בדומה לצ'כים לא עמדו גם הפולנים בלוח הזמנים שנקבע בפוטסדם, והגרוש נמשך יותר זמן מהמתוכנן. עד ה־31.12.46 גורשו מפולין 1,616,555 גרמנים. עד ה־1.6.47 עלה מספר המגורשים לשני מיליון, ולגבי 290,000 הנותרים נעשו הכנות לגירושם הסופי.

גרוש שקט ובלא כל פיצוי

עקב סיבות שונות גורשו מהונגריה רק כ־200 אלף גרמנים־במקום 500 אלף־כפי שנקבע בהסכמי פוטסדם. אך לעומת זאת התבצע גרוש המוני של גרמנים מיוגוסלביה ומרומניה. מדינות אלו לא הוזכרו בהסכמי פוטסדם כרשאיות לגרש את המעוט הגרמני, אך השנאה למיעוט הגרמני הייתה כה עזה, שממשלותיהן של שתי המדינות החליטו ליטול יוזמה ולגרש את הגרמנים על אחריותן. מיוגוסלביה גורשה למעשה כל האוכלוסייה הגרמנית שנותרה בה לאחר גמר הקרבות (כ־300 אלף איש), מרומניה כרבע ממנה (כ־200 אלף איש). אף חלקה הצפוני של פרוסיה המזרחית, שהועבר לאחר המלחמה לשלטון סובייטי, וחבל קלייפדה שבליטא התרוקנו כליל מאוכלוסייתם הגרמנית. לפני המלחמה ישבו שם יותר ממיליון גרמנים, 90% מהם ברחו עם הצבא הגרמני הנסוג, ואת הנותרים גרשו הרוסים. כן גורשו לגרמניה אף "הפולקסדויצ'ה" מבולגריה, שמנו כמה אלפי איש.

הגרוש התבצע ע"י רשויות מוסמכות של מדינות מזרח אירופה (צבא, משטרה ושרותי בטחון אחרים) ונעשה באופן מסודר. יחד עם זאת היו מקרים לא מעטים של גלויי שנאה עמוקה כלפי הגרמנים מצד האוכלוסייה שסבלה רב־השנים מצא לו כאן את בטויו.

ברוב המקרים לא הורשו המגורשים לקחת עמם את רכושם. מגורשים אלה לא קבלו פיצויים – ואפילו מחשבה על כך לא עלתה על דעת איש. בדרך כלל לא גילו הגרמנים המגורשים כל התנגדות, כי הכירו בעובדה שלאומות מזרח אירופה – ישנה זכות מלאה לשוב לאדמותיהן. ברור היה להם כי מי שמפסיד במלחמה – דינו לשלם את המחיר.

סיכום

כאמור, עזבו את מדינות מזרח אירופה ועברו לגרמניה ולאוסטריה כשנים עשר וחצי מיליון גרמנים. חלקם ברחו, כאמור, בעצמם – וחלקם גורשו בכח. המספרים שהבאנו במאמר זה אינם מדויקים מסיבות מובנות: בזמן שמיליוני בני-אדם מועברים ממקום למקום, אך טבעי הוא שהרישום הסטטיסטי לוקה בחסר. אך אי-הדיוקים הללו אין בכוחם לשנות לא את המספר הכולל העצום של המגורשים והפליטים, ולא את העובדה ההיסטורית רבת-המשמעות: **מיליוני בני-אדם גורשו ופוגו מאיזורים נרחבים, שישבו בשטחים אלה במשך מאות בשנים, היוו בהם רוב מוחלט של האוכלוסיה, ויתר על כן: ראו את מקום מגוריהם כמולדתם היחידה.**

גירוש הגרמנים שינה את פניה של אירופה המזרחית והמרכזית. רבים בעולם קבלו את ההחלטה הגורלית בהפתעה גמורה. אפילו הפולנים והצ'כים, לא העלו על דעתם אפשרות שהגרמנים יעלמו אי פעם מארצותיהם. מה שהיה חלומם הבלתי-דיוני של קומץ "משוגעים לדבר", הפך עתה למציאות.

מה חבל שחלום זה התגשם רק לאחר האסון שגרמניה הביאה על העולם. אילו היו מגרשים את המעוטים הגרמניים מאותן ארצות לפני המלחמה, היתה יוצאת הרוח ממפרישי "מתקפת השלום" של היטלר, ואפשר אולי – לו היו המדינות הללו עומדות איתן – שהמלחמה כלל לא הייתה פורצת.

מי יודע איך נראים היו פני העולם כיום לו נקטו המדינות צעד הכרחי זה בעוד מועד. דומה שהלקח הברור כל-כך שהיה עלינו ללמוד מפרשת הגרוש המתוארת לעיל, לא נלמד. הדרך הנכונה והצודקת של פתרון סכסוכים בינלאומיים, הנוצרים עקב הימצאותם של מעוטים לאומיים עויינים בקרב עמים אחרים, היא העברתם לארצות מוצאם. הדרך הזאת נחשבת אצלנו, משום מה, ל"גזענות". במקום לדאוג להעברת האוכלוסיה הערבית העויינת המצויה כיום בארץ-ישראל, משתעשעת ממשלת ישראל בחלומות סרק על "דו-קיום בשלום"; הממשלה חתמה על הסכמי קמפ-דיויד, הדומים מאד להסכמי מינכן שהביאו שואה על העולם: במינכן חוייבה צ'כוסלובקיה נגד רצונה לוותר על ארץ-הסודטים, בקמפ-דיויד הסכימה מדינת ישראל **מרצונה הטוב** לוותר על סיני והכל – למען "השלום"...

הסכמתה של ממשלת ישראל להכנס להסכמים אלה והדרך שנכנסה אליהם – מעוררת הרהורים נוגים לגבי דרך הנהגתם של המנהיגים שזכה להם עם ישראל לאחר אלפיים שנות סבל וייסורים. לו צריכים היינו לסמוך עליהם בלבד, היה הדבר צריך להביאנו לרגשי תסכול עד אימה.

הנהגה נכונה במדינת ישראל – צו השעה.

במדינת ישראל, בגבולותיה המצומצמים, הולכת ומחריפה בעית האוכלוסין מבני המיעוטים. מספרם הולך ומשתווה למספר תושביה היהודים של המדינה. ההנהגה הנוכחית עושה רבות להשוואת מעמדם של בני המיעוטים למעמד היהודים תושבי המדינה. הדבר נעשה בתחום החינוך, העבודה, זכות הישיבה בכל מקום בארץ, בניה חופשית וכד'. מצב דברים זה מעצם טבעו מכין את הרקע לסכסוך ולהתפרצות אלימה וטומן בחובו סכנה להמשך הקיום המשותף.

אוכלוסית המיעוטים ניזונת באמצעי תעמולה ולחימה על ידי מדינות ערב הסוגרות על גבולות המדינה, ומאיימות על קיומה תוך מלחמות חוזרות ונשנות. דיבורים של אנשי הנהגה בזכות "הקיום המשותף" אינם נאמרים מתוך ראיית העתיד, שהרי כל מי שעונים פקוחות לו יודע, כי החיים המשותפים במדינה, אינם אלא ישיבה על לוע הר געש שעתיד להתפרץ. אכן בתקופה האחרונה כולנו עדים להתפרצות הלבנה, והיא רותחת מעבר לכל מה שניתן היה לשער. היעמוד בעמנו הכח להקים הנהגה הרואה את הדברים נכוחה? היקום בנו הכח להצמיח מנהיגים בעלי אומץ, הרואים נכוחה את עתיד האומה העברית בארץ ישראל, ומסוגלים לקבל הכרעות נכונות לדור ולתקופה?

התשובה היא במידה רבה בידינו. תורת ישראל הטילה את האחריות על כיבוש הארץ ועל יישובה לא רק על הנהגת העם אלא אף על כל יחיד ויחיד. מצוות "ישוב ארץ ישראל" מוטלת על כל אדם מישראל. אי לכך מצווים אנו להקים מקרבנו הנהגה שתדע את אשר לפניה, הנהגה שתטול לידיה את הגה הספינה ותנווט אותה נכון. הננו קרואים ליצור מנהיגות שתיישם את מצות "וירישתם אותה וישבתם בה" הלכה למעשה, ותמצא את הדרכים להחזיר את המיעוטים השונים בארץ ישראל למולדתם המקורית בארצות ערב. ומי שהביאנו עד הלום לראות בעינינו בתקומת ישראל בארצו בדרך פלא, הוא יזכנו לראות בהמשך שלבי המאבק, להשבת ארץ ישראל הגזולה בשלמותה לידי בניה האמיתיים של הארץ – בני אברהם יצחק ויעקב.